

PROJECT PROEFPARK 'MORGEN IS GROEN!'

AGRARISCHE OPLEIDING CENTRUM ALMELO

Doetje de Jong
Pleun Hak
Marije Schepers
Sjoerd Willemsen

Management buitenruimte
Studiejaar 3 Tuin- en Landschapsinrichting
Hogeschool VHL

COLOFON

Adviesrapport

Project Proefpark 'Morgen is Groen'

Module

Management Buitenruimte

Tuin- en Landschapsinrichting

Hogeschool VHL

Begeleider: Hans Jacobse

Opdrachtgever

André Hoeben

Locatiedirecteur AOC-Oost Almelo

Jaar

2015

Tekst

Marije Schepers

Doetje de Jong

Sjoerd Willemsen

Pleun Hak

Illustraties

Doetje de Jong

Jenita Hulst

Drukker

REPRO Hogeschool VHL

Papierformaat

A4 liggend, 43 pagina's

VOORWOORD

Voor u ligt het rapport over het project 'Proefpark Morgen is Groen'. De locatie van het project betreft het Agrarische Opleiding Centrum in Almelo. Het afgelopen half jaar hebben wij, derde jaars studenten van de major 'Management Buitenruimte', aan dit project gewerkt. De major is een studierichting binnen de opleiding Tuin- en Landschapsinrichting aan Hogeschool Van Hall Larenstein in Velp. Verder in dit rapport zullen wij de naam Hogeschool VHL gebruiken.

Tijdens dit project zijn we begeleidt door Hans Jacobse, docent aan Hogeschool VHL. We bedanken hem voor zijn tijd, tips en inzet tijdens de bijeenkomsten. Verder willen we onze opdrachtgever André Hoeben, locatiedirecteur AOC-Oost Almelo, bedanken voor de goede samenwerking tijdens het project. Ten slotte bedanken we Jenita Hulst, Edwin Vos, Leon oude Wesselink en Chantal Bos voor het meedenken en begeleiden van diverse aspecten in het project, in het bijzonder bij de interactieve sessie en 'schop in de grond' actie.

Doetje de Jong
Pleun Hak
Marije Schepers
Sjoerd Willemsen

Management Buitenruimte
Studiejaar 3 Tuin- en Landschapsinrichting
Hogeschool VHL

INHOUD

	Pag.
1. INLEIDING	7
1.1 Inleidend	8
1.2 Leeswijzer	9
2. BESCHRIJVING PROCES	11
2.1 Projectgebied	12
2.2 Doelstelling & stappen	13
3. UITVOERING PROJECT	15
3.1 Interactieve sessie	16
3.2 Schop in de grond actie	18
3.3 Conclusies	19
4. AANBEVELINGEN	21
4.1 Intern draagvlak	22
4.2 Samenwerking met actoren in de toekomst	24
BIJLAGEN	27
1. Placemaking principe	
2. Plan van aanpak	
3. Krachtenveldanalyse	
4. Draaiboeken	
5. Poster interactieve sessie	
6. Persbericht	
7. Inspiratieposters	
8. Foto's	

1 ■ INLEIDING

In dit hoofdstuk komt u te weten wat de aanleiding was van dit project, welk doel er werd gesteld en wordt de onderzoeksmethode kort uitgelegd die tijdens dit project gehanteerd is. Verder is de leeswijzer toegevoegd die u de opbouw van het rapport verder toelicht.

1.1 INLEIDEND

Aanleiding

Een schooltuin wordt pas levendig als er iets te doen is. De voortuin van het AOC-Oost heeft een boost nodig om de voortuin interactief te maken. Daarom is het project Proefpark 'Morgen is groen' in gang gezet. Locatiedirecteur André Hoeben heeft aan het begin van schooljaar 2014-2015 dit project in gang gezet en heeft onze hulp daarbij gevraagd. De voortuin van het AOC-Oost, het visitekaartje, is wel groen, maar verder is er weinig te beleven. Het is zonde om deze ruimte bij deze school, die zich richt op groene opleidingen, onbenut te laten. Daarom zijn wij als studenten dit project met veel enthousiasme gestart.

Doelstelling

Het project Proefpark 'Morgen is groen' is een project waarbij de voortuin van het AOC-Oost levendiger moet worden. Een groene voortuin die meer verbindingen heeft met diverse doelgroepen, een schooltuin waar educatie en gebruik centraal staan. Dit kan bereikt worden door middel van een netwerk waarin verschillende actoren met elkaar verbonden zijn. Er moet een goede samenwerking in de organisatie van de school zijn doordat leerlingen, docenten en teamleiders gezamenlijk de invulling van hun tuin kunnen bepalen. In de toekomst kan de voortuin van de school een plek worden waar bedrijven die gericht zijn op duurzame ontwikkelingen, hun producten kunnen tonen. Hierdoor krijgen de docenten en leerlingen van AOC-Oost meer educatiemogelijkheden.

Ook de buurt moet in de toekomst betrokken worden bij de voortuin schoolterrein openbaar te stellen.

Onderzoeksmethode

We hebben dit project gewerkt volgens het placemaking principe. *Placemaking is een ontwerpmethode om de leefomgeving te verbeteren. Het is een strategie om de gebruikers van de betreffende ruimte en daaromheen actief te betrekken en verantwoordelijk te maken bij de ontwikkeling en het beheer in hun leefomgeving* (bron: F. v.d. Goorbergh). Placemaking bestaat uit een aantal stappen die wij in het rapport verder zullen toelichten.

1.2 LEESWIJZER

Hoofdstuk 1, de inleiding die u zojuist gelezen heeft, geeft u een eerste indruk van het project en beschrijft de aanleiding, doelstelling en onderzoeksmethode die gezamenlijk voor het resultaat hebben gezorgd wat in de volgende hoofdstukken van dit rapport beschreven staat.

In hoofdstuk 2 maakt u kennis met het projectgebied en zal het proces beschreven worden aan de hand van onze doelstelling en de genomen stappen.

De uitvoering van het project, waar in het bijzonder de interactieve sessie en de 'schoop in de grond' actie centraal staat, is in woord en beeld in hoofdstuk 3 terug te vinden. In deze hoofdstukken krijgt u daarbij een idee van de prettige samenwerking die er heerste tussen de verschillende partijen; studenten, leerlingen en docenten. In dit hoofdstuk wordt tevens een conclusie gedaan waarin wordt geconcludeert of de doelstelling is bereikt.

In hoofdstuk 4 doen wij aanbevelingen hoe de opdrachtgever de toekomst tegemoet kan gaan. We maken het advies zo concreet mogelijk om handvaten mee te geven voor de toekomst van de schooltuin.

Tenslotte geven de bijlages enkele inhoudelijke toevoegingen, waarvan u verwijzingen vindt in het gehele rapport. Verder wordt de sfeer getoond door toegevoegde posters en foto's.

2 ■ BESCHRIJVING PROCES

In paragraaf 2.1 wordt de invulling van het huidige projectgebied beschreven. Hierdoor krijgt u kennis van onze eerste indruk na het bezoek aan het projectgebied. Tevens hebben wij daarbij een gesprek gehad met de opdrachtgever waarin onze opdracht en zijn doelen zijn besproken. Vanuit dat startpunt hebben wij de stappen beschreven die ons project tot succes hebben gemaakt., dit leest u in paragraaf 2.2.

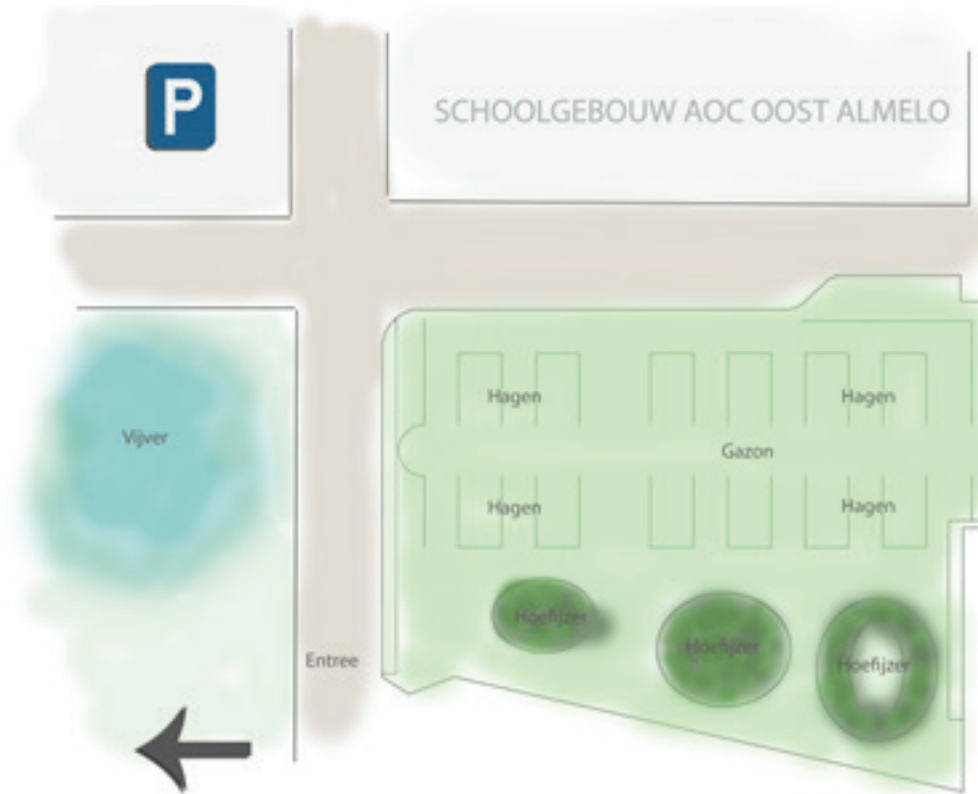
2.1 PROJECTGEBIED

Hiernaast is het projectgebied, de voortuin van het AOC-Oost te Almelo, te zien (zie afb. 2.2).

De voortuin is verdeeld in ruimtes door een raster van taxushagen (zie afb. 2.3). In deze ruimtes groeit nu alleen gras en dit heeft verder geen functie (zie afb. 2.1).

Het gras wordt gemaaid door een hoveniersbedrijf en de hagen worden gesnoeid door leerlingen van de school. De hagen worden dus gebruikt voor praktijkgericht onderwijs voor leerlingen van het VMBO. Verschillende ruimtes zijn aangeplant met vaste planten die in het voorjaar voor een mooi beeld zorgen. Ook hierbij worden leerlingen van het MBO betrokken zodat het een educatieve insteek heeft.

Daarnaast is er een ruimte ingericht wat in de toekomst een buitenleslokaal wordt (zie afb. 2.4). De eerste stappen voor dit lokaal zijn genomen, doordat er zitelementen zijn neergezet. Hier wordt nog geen gebruik van gemaakt, maar dit staat in de planning om gerealiseerd te worden door leerlingen van het MBO. Er zijn nog twee van deze zogenoemde 'hoefijzer' ruimtes aanwezig in de voortuin die begroeid zijn met beplanting, deze beplanting is massief en heeft verder geen functie.

Afbeelding 2.2 | Plattegrond projectgebied

Afbeelding 2.1 | Voortuin van het AOC-Oost te Almelo

Afbeelding 2.3 | De ruimte is verdeeld in taxusvakken

Afbeelding 2.4 | Ruimte voor een buitenleslokaal

2.2 DOELSTELLING & STAPPEN

Opdracht vanuit Van Hall Larenstein

Vanuit onze opleiding, Tuin- en Landschapinrichting, Management buitenruimte, hebben wij het project Proefpark 'Morgen is Groen' toegewezen gekregen. Het was de eerste keer dat wij zo'n traject met opdrachtgever en andere actoren van begin tot eind zouden doorlopen. Wij zouden in dit traject zelf de leiding moeten nemen, wat voor ons een hele stap is geweest.

Het doel vanuit Hogeschool VHL is het om het project te doorlopen volgens het placemaking principe (zie hoofdstuk 1.1 onderzoeksmethode).

Doel vanuit opdrachtgever AOC-Oost Almelo

In het beginstadium zijn wij in gesprek gegaan met opdrachtgever André Hoeben, locatiedirecteur AOC-Oost Almelo. Tijdens dit gesprek kwamen we tot de conclusie dat er in de voortuin van de school meer te beleven moet zijn in aspecten als educatie en recreatie. De voortuin moet het visitekaartje worden van AOC-Oost; de tuin moet de leer van de school weerspiegelen naar de omgeving. Daarbij hebben we afgesproken dat wij dit project zullen toewerken richting een 'schop in de grond' actie in één taxusvak van de voortuin. Deze actie moet de eerste stap zijn van een reeks aan acties die in de toekomst van de schooltuin gaan plaatsvinden.

De stappen

Om dit doel te bereiken hebben we het project volgens de stappen van placemaking doorlopen, zoals de opdracht vanuit school was. De stappen waren:

- Kiezen van locatie
- Identificeer de belangrijkste personen

- Toetsing openbare ruimte
- Data werven
- Voorbereiding evaluatie gebied

Voor verdere toelichting van deze stappen; zie bijlage 1 (Placemaking principe) en bijlage 2 (Pva).

Uitleg toepassen stappen binnen dit project

Het projectgebied is de gehele voortuin, maar omdat we ons binnen het tijdsbestek van een half jaar niet konden richten op de gehele voortuin, hebben we doelgericht gewerkt naar een 'schop in de grond' actie in één taxusvak van de tuin.

Om helder voor ogen te krijgen welke mensen belang hebben bij de voortuin van de school hebben we een krachtenveldanalyse gemaakt, zie bijlage 3 (Krachtenveldanalyse). Door deze krachtenveldanalyse kwamen we erachter dat we te maken hadden met een groot aantal belangengroepen. Leerlingen en

docenten waren volgens onze analyse de belangrijkste actoren, om eerst intern draagvlak te creëren, die er op dat moment nog niet was. Op deze doelgroep zijn wij ons het in het verdere verloop van het project gaan richten. Vanuit dit punt zijn we gaan nadenken hoe we de leerlingen en docenten enthousiast kunnen maken om over hun voortuin na te denken. De ruimte voor de school was voor hun altijd een lege groene schooltuin geweest, waarin niets te beleven viel. Om de leerlingen op een actieve manier bij dit project te betrekken hebben we een interactieve sessie met hun gedaan. Hierin is meer over te lezen in hoofdstuk 3.1. De ideeën die we daarbij hebben verkregen, is door ons als studenten beoordeeld op haalbaarheid, zie bijlage 9 (Beoordeling interactieve sessie). Wij hebben in samenwerking met docenten en leerlingen van het MBO een idee uitgewerkt voor de 'schop in de grond' actie, waarover te lezen is in hoofdstuk 3.2.

Afbeelding 2.4 | De presentatieposter van het project Proefpark 'Morgen is Groen'

3 ■ UITVOERING PROJECT

In dit hoofdstuk worden de twee belangrijkste aspecten van het project benoemd; de interactieve sessie en de 'schop in de grond' actie. In deze paragrafen wordt verslag gelegd van alle gebeurtenissen tijdens de interactieve sessie en 'schop in de grond' actie. We hopen dat u door dit hoofdstuk een juist beeld krijgt van de uitvoeringen.

3.1 INTERACTIEVE SESSIE

Op maandag 1 december 2014 vond de interactieve sessie met leerlingen van het Groene Lyceum plaats. We hadden vele voorbereidingen getroffen om deze sessie in goede banen te leiden, zie het draaiboek van de interactieve sessie in bijlage 4 (Draaiboeken). We wilden met deze sessie de leerlingen de kans geven om in woord en beeld uit te drukken wat zij graag in hun voortuin willen zien.

Allereerst hebben wij ons gepresenteerd (zie afb. 3.1); wie wij zijn, welke studie we volgen, waarom we met dit project bezig zijn en wat we van de leerlingen verwachtten. Daarna heeft een MBO leerling zijn project van het buitenleslokaal gepresenteerd, die in de voortuin gerealiseerd wordt.

Tijdens de interactieve sessie hebben leerlingen op twee manieren nagedacht over de voortuin. We boden de mogelijkheid om door middel van wolkjespapier een mindmap te maken (zie afb. 3.4). Bij deze mindmap kregen de leerlingen de opdracht om zich te richten op de educatieve kant, zodat de leerlingen niet alleen over recreatieve onderwerpen zouden nadenken maar juist hun opleiding en toekomst in hun visie te betrekken. De tweede mogelijkheid was om een collage te maken door uit tijdschriften afbeeldingen te knippen en deze op een A3 vel te plakken (zie afb. 3.2). Hierbij mochten de leerlingen vrij denken over alles wat ze maar in de voortuin wilden. Het leuke van deze verschillende opties was dat de leerlingen op andere manieren nadachten en er zo diverse resultaten uit voort kwamen.

Afbeelding 3.3 | Resultaten interactieve sessie

Afbeelding 3.1 | Openingswoord

Afbeelding 3.2 | Leerlingen die collages maken

Afbeelding 3.4 | Leerlingen die mindmaps maken

Om de leerlingen te helpen nadenken om ideeën op te doen ten behoeve van hun ideale voortuin, hadden we twee inspiratieposters gemaakt, zie bijlage 7 (Inspiratieposters). Op de ene poster was vooral de educatieve kant in allerlei aspecten afgebeeld. Deze was bedoeld voor de leerlingen die de mindmaps maakten.

De andere poster bevatte allerlei afbeeldingen, zowel out of the box ideeën als serieuze mogelijkheden waardoor leerlingen met een nieuwe bril naar de voortuin keken. Aan deze poster waren thema's gekoppeld, namelijk: ecologie, recreatie, eetbaar groen en duurzaamheid. Deze inspiratieposter was bedoeld voor de leerlingen die de collages maakten.

Wij hebben samen met Jenita Hulst deze leerlingen begeleidt bij het maken van deze mindmaps en collages. Het was mooi om te zien dat iedereen actief bezig was en inbreng had tijdens deze sessie (zie afb. 3.3). Ook André Hoeben kwam nog een kijkje nemen wat voor de leerlingen natuurlijk ook speciaal was (zie afb. 3.5).

Na deze interactieve sessie hebben we een poster gemaakt met foto's en tekst waarop de sfeer en indruk van die dag beschreven staat, zie bijlage 5 (Poster interactieve sessie). Deze poster heeft een plekje gekregen in de personeelskamer van het AOC.

Afbeelding 3.5 | Oprachtgever André Hoeben neemt een kijkje tijdens de interactieve sessie

3.2 SCHOP IN DE GROND ACTIE

Na de interactieve sessie kwamen we samen met André Hoeben al snel op het idee uit om een vogelhuisjesbos te gaan realiseren. Dit idee kwam voort uit de mindmaps en collages, waarin diverse keren het ecologische aspect naar voren kwam. Ook zouden de leerlingen graag meer dieren zien in de voortuin. Het viel ons op hoe vaak er afbeeldingen van vogels gebruikt waren. Hier zijn we op voort gaan borduren waaruit uiteindelijk het vogelhuisjesbos is ontstaan.

Dit idee hebben we uitgewerkt en vereiste een goede samenwerking en afstemming tussen en met docenten en opdrachtgever André Hoeben, zie het draaiboek in bijlage 4 (Draaiboeken).

Op maandag 5 januari 2015 vond de 'schoop in de grond' actie plaats in de voortuin van het AOC-Oost te Almelo. Het leuke was dat ook de pers, de krant TCC Tubantia, bij de actie aanwezig was; zie bijlage 6 (Persbericht).

Tijdens de actie hield allereerst André Hoeben een speech over het project Proefpark 'Morgen is Groen', waar wij met ons project een onderdeel van zijn. Wij hebben door deze actie het plan daadwerkelijk handen en voeten gegeven.

Na het woordje van André Hoeben werd het startsein gegeven waarop diverse leerlingen de door MBO leerlingen gemaakte vogelhuisjes werden opgehangen (zie afb. 3.6 - 3.9). Er waren hiervoor boompalen geplaatst waaraan ze opgehangen werden onder leiding van Leon oude Wesselink.

Aan het eind hebben wij als studenten nog een afsluitend praatje gehouden waarbij iedereen bedankt werd voor de goede samenwerking.

We hebben door deze afsluitende actie van het project gezien dat er in korte tijd door op de juiste manier samen te werken veel bereikt kan worden.

Afbeelding 3.8 | André Hoeben helpt ook mee

Afbeelding 3.6 | Leerlingen plaatsen vogelhuisjes

Afbeelding 3.7 | Uitstekende samenwerking

Afbeelding 3.9 | Aanwezig publiek

3.3 CONCLUSIES

De doelstelling van het project was een opzet maken voor het Proefpark 'Morgen is groen' in de voortuin van het AOC in Almelo. In de voortuin moet educatie centraal gaan staan en het moet in de toekomst meer gebruikt gaan worden.

We hebben deze doelstelling behaald. Er zijn drie belangrijke stappen geweest die ons tot dit resultaat hebben geleid, namelijk: kiezen van doelgroep (krachtenveldanalyse), een interactieve sessie en een 'schop in de grond' actie.

Kiezen van doelgroep

Het was belangrijk om helder te hebben met wie we deze actie zouden gaan uitvoeren. Daarbij stond het belang en nut van deze doelgroep centraal. Uit de krachtenveldanalyse is gebleken dat dit de leerlingen en docenten van het AOC zijn geworden.

Interactieve sessie

De volgende stap was om deze doelgroepen bij het project te betrekken. Dit hebben we gedaan door middel van een interactieve sessie waarbij we vele ideeën hebben opgedaan. De leerlingen deden enthousiast mee en met hun ideeën zijn we uitgekomen bij het uitvoeren van het beste idee in de voortuin van de school.

'S chop in de grond' actie

Deze actie was de afronding van het project. Met deze 'schop in de grond' actie hebben we ons doel behaald. Vanuit de resultaten willen we aanbevelingen doen voor de opdrachtgever en stakeholders die met dit project verder gaan in de toekomst.

Wij hebben ons tijdens het project gericht op het creëren van intern draagvlak. In het rapport hebben we extra aandacht besteedt aan de aanbevelingen, omdat dit de handvaten zijn waarmee het AOC in de toekomst het proefpark meer invulling kan geven en hiermee de verschillende actoren kan koppelen.

Daarnaast willen we ook breder kijken en terugblikken op de krachtenveldanalyse.

4 ■ AANBEVELINGEN

Vanuit de twee hoofdpunten van ons project worden in dit hoofdstuk aanbevelingen gedaan voor een vervolg. Onze interactieve sessie heeft talloze ideeën naar voren gebracht, waarover we advies willen geven. We hopen dat het niet alleen bij onze 'schop in de grond' actie blijft, maar dat hiermee het startsein is gegeven voor een reeks aan acties. In paragraaf 4.1 komt ons advies vooral voort uit de gedane interactieve sessie. In paragraaf 4.2 wordt breder gekeken en wordt de krachtenveldanalyse bij onze aanbevelingen gebruikt. Beide paragrafen kennen een theoretisch en praktisch advies.

4.1 INTERN DRAAGVLAK

Theoretisch advies

Bekendmaking binnen organisatie

Aan het begin van een project is het lastig in te schatten wat het draagvlak is binnen de organisatie. Het is belangrijk dat een project intern, bij zowel docenten, medewerkers maar ook leerlingen, in het beginstadia bekend wordt gemaakt wat er gaande is. Als het project binnen de organisatie bekend is zullen er binnen de organisatie meningen worden gegeven over de invulling van het project. Er zijn positieve meningen nodig om meer draagvlak te creëren. Dit draagvlak is nodig om met meerdere mensen achter het idee te staan wanneer het aan de buitenwereld getoond wordt. Het belangrijkste voordeel van intern draagvlak is het feit dat de docenten, medewerkers en leerlingen de belangrijkste gebruikers worden van het projectgebied. Het projectgebied moet daarom allereerst aan de wensen van deze interne gebruikers worden aangepast.

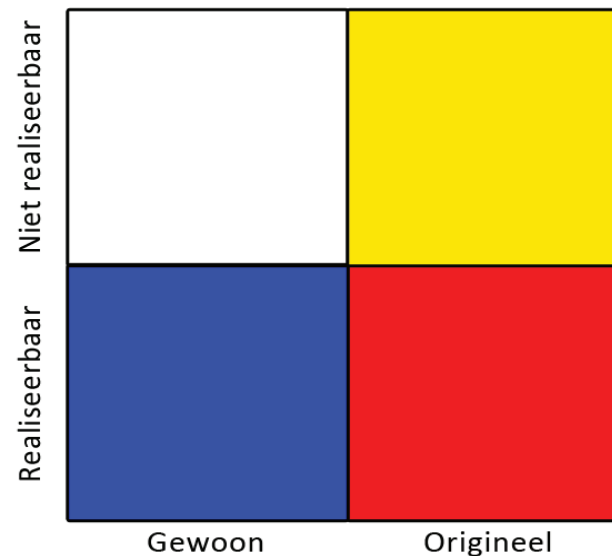
Inbreng docenten

Wanneer er binnen de organisatie docenten betrokken worden bij projecten en op de hoogte zijn van wat er gaande is, is er de kans dat er enthousiasme gewekt wordt. Bij het project van een voortuin van een groene school zullen docenten goede ideeën hebben over wat er beter kan en willen deze ideeën dan ook inbrengen. Tenslotte zijn het de docenten die van de ruimte in de voortuin gebruik gaan maken door middel van lesgeven aan leerlingen. Het is daarom belangrijk om goed te luisteren naar de inbreng van docenten en hun ook de mogelijkheid te bieden om ideeën aan te leveren.

Samenwerking binnen de organisatie

Binnen de organisatie is het belangrijk dat iedereen zijn stem laat horen om zo'n project in goede banen te leiden. Een interactieve sessie zou bijvoorbeeld ook met docenten, conciërges, etc. kunnen worden gedaan. Door op deze manier te handelen zullen er vanuit meerdere belangengroepen binnen de organisatie van de school meerdere ideeën op tafel komen waarmee je verder kunt. Hoe meer ideeën, hoe beter er over wordt nagedacht en hoe meer inspiratie er wordt gecreeërd voor het uitvoeren van acties wat resulteert in meer draagvlak.

COCD-box

Afbeelding 4.1 | COCD-box

Door middel van de interactieve sessie met leerlingen zijn er allerlei ideeën geopperd die de leerlingen graag terug zien in de voortuin. Onze aanbeveling is om al deze ideeën te gaan verzamelen in een COCD-box. Een COCD-box is een goede manier om ideeën te selecteren. Bij het selecteren van ideeën volgens de COCD-box methode hou je rekening met twee basiscriteria, vernieuwing en realiseerbaarheid. Is het idee bekend of nieuw? Is het makkelijk of moeilijk te realiseren? Op basis van deze twee criteria, krijg je een COCD-box met verschillende aspecten, zie afb. 4.1.

-Linksonder vind je de blauwe ideeën. Blauwe ideeën zijn gewone en haalbare ideeën. Deze zijn niet moeilijk te realiseren, zijn nuttig, maar zijn geen 'out of the box' ideeën.

-Rechtsonder vind je de rode ideeën. Een interactieve sessie is bedoeld om rode ideeën te bedenken. Dit zijn originele ideeën die uiteindelijk wel te realiseren zijn. Dit zijn ideeën die uiteindelijk op tafel zouden moeten komen.

-Rechtsboven vind je een categorie ideeën die bijna na een interactieve sessie verloren gaan: de gele ideeën. Deze ideeën zijn niet realiseerbaar, maar zijn toch goede ideeën. Omdat ze niet realiseerbaar zijn worden deze vaak aan de kant gezet, terwijl je hier wel originele ideeën uit kunt halen die wel te realiseren zijn.

Praktisch advies

Verschillende thema's

Er zijn diverse thema's naar voren gekomen tijdens de interactieve sessie. Leerlingen gaven aan de volgende aspecten belangrijk te vinden in de voortuin, namelijk; ecologie, eetbaar groen, recreatie en duurzaamheid.

Ecologie

Leerlingen gaven aan meer dieren in de voortuin te willen. Alle richtingen, in het bijzonder veehouderij en loonwerk, hebben hier belang bij. Door de vogelhuisjes is de eerste stap gezet, namelijk vogels in de tuin te halen. Denk in de toekomst ook eens na over bijvoorbeeld schapen die het maaien in de toekomst overnemen van de hovenier.

Een ander idee vanuit de leerlingen wat gericht is op ecologie zijn wilde planten in de tuin. Hierdoor kunnen leerlingen natuurlijke processen van dichtbij ervaren.

Eetbaar groen

Wat is er mooier dan zelf je eigen voedsel verbouwen en dit in de kantine te verkopen? Zo eet je van je eigen uitzicht. Dit sprak de leerlingen erg aan en is in een hoge frequentie terug te zien in de collages en mindmaps. Bij eetbaar groen hoef je niet alleen aan slaplanten te denken, maar ook aan een fruitgaard of een kruidentuin.

Recreatie

'Nee, niet weer dat voetbal', dat zou je snel zeggen wanneer het over recreatie in een schooltuin gaat. Toch zijn de leerlingen met talloze andere leuke ideeën gekomen die in de toekomst zeer interessant kunnen zijn. Denk bijvoorbeeld aan een theehuis, een buitenkeuken, een natuurlijke zwembijver of een doolhof.

Duurzaamheid

Het AOC-Oost streeft naar een duurzame toekomst. Om duurzame aspecten in de voortuin te krijgen kan je denken aan zonnepanelen, een windmolen of energie opwekken door middel van een ecovijver. Dit is natuurlijk niet goedkoop, maar hierin moet gezocht worden naar een win-win situatie.

Daarnaast is duurzaam een heel brede term. Je kunt door eenvoudige acties te doen al een duurzame school worden. Denk alleen al aan het afvalhout wat gebruikt is voor de 'schop in de grond' actie. Voor verdere acties kan je meerdere materialen hergebruiken.

Binnen de school kan een volgende stap zijn om het

afval te gaan scheiden. Hiermee geeft je ook al een positieve impuls af naar de leerlingen en docenten toe.

Op Hogeschool VHL doen ze bijvoorbeeld eens in het jaar een dag lang alle lichten uit, om de leerlingen en docenten bewust te maken om duurzaam te zijn.

4.2 SAMENWERKEN MET ACTOREN IN DE TOEKOMST

Theoretisch advies

Krachtenveldanalyse

Aan het begin van het project hebben wij een krachtenveldanalyse gedaan. Wat houdt dit nou eigenlijk precies in? Een krachtenveldanalyse is één van de meest gebruikte omgevingsanalyses. Hierbij kun je onderzoeken wie er betrokken zijn bij het project. Dit is nodig om helder in beeld te krijgen wie belang heeft bij het projectgebied.

Ook kun je door middel van een krachtenveldanalyse onderzoeken hoe belangrijk deze stakeholders zijn en welk energieprofiel ze hebben. Zodra je een idee hebt van de houding en energie van elke betrokkene, beschrijf je deze indicatoren met behulp van een energieprofiel. In dat energieprofiel staat kort omschreven of het project voor deze stakeholder belangrijk of onbelangrijk is, een bedreiging dan wel een kans, en welk belang hij heeft bij het project.

Tevens is het belangrijk uit te zoeken hoe de verhouding is tussen deze stakeholders. Wij zijn van mening dat deze analyse noodzakelijk is voor een project als deze. We hebben gemerkt dat we een complexe opdracht zoals deze daarmee veel beter kunnen inkaderen. Door deze onderzoeksmethode hebben we onze belangrijkste doelgroep voor het projectgebied gefilterd. Deze worden in het praktisch advies toegelicht (pag. 25). Voor de gehele krachtenveldanalyse, zie bijlage 3 (Krachtenveldanalyse).

Indet toekomstishetraadzaamdezekrachtenveldanalyse veelvuldig te gebruiken.

Communicatie

Bij het samenwerken met stakeholders is communicatie de belangrijkste factor. Tijdens het project hebben we ervaren dat de communicatie niet vanzelf ging. We ervaren dat er vanuit ons veel initiatief moest komen om de doelen van het project te behalen. Daarom gaan we een aantal stappen omschrijven om ervoor te zorgen dat de communicatie met toekomstige actoren goed verloopt.

Er zitten negen stappen in dit communicatieplan. Deze stappen zijn het uitgangspunt om een project communicatief te laten slagen.

Doelgroep bepalen

Je moet jezelf bij een project afvragen wie je wilt bereiken. Je maakt tenslotte een project voor een doelgroep. Allereerst moet je dan weten welke doelgroepen er worden onderscheiden, wat de kenmerken van deze doelgroepen zijn en wat de belangrijkste doelgroep is.

Doelstellingen bepalen

Na de doelgroepen te hebben bepaald ga je bedenken welke doelstellingen je per doelgroep wil behalen. Je hebt al wel een doel voor het project, waardoor deze doelstellingen hier wel op moeten aansluiten. Een goede doelstelling moet voldoen aan het SMART-principe (specifiek, meetbaar, actiegericht, realistisch en tijdsgebonden).

Boodschap

Per doelgroep heb je een boodschap die je wil overbrengen. De boodschap moet je aanpassen op de achtergronden en voorkennis van de doelgroep. Een boodschap heeft vaak het doel om een doelgroep te informeren, te overtuigen etc.

Middelen/media

Via wat voor middel/media wil je de boodschap overbrengen aan de doelgroep? Denk aan: folderen, advertenties, tv-reclame, buitenreclame, beurzen, burendag, interactieve sessie etc.

Planning

Een goede planning is essentieel voor een communicatieplan. Onder planning wordt verstaan de volgorde waarin middelen worden ingezet of de boodschap wordt opgebouwd. Als je kiest voor het middel interactieve sessie is het van belang om een draaiboek te maken. Hierin omschrijf je de planning van de dag met daarbij wie welke taken uitvoert.

Organisatie

Binnen een project is een organisatiestructuur belangrijk voor een juiste communicatie. Vooraf moet duidelijk worden vastgelegd in het communicatieplan, wie welke taken heeft. Niet alleen intern, maar ook bij het inschakelen van derden, zoals stakeholders.

Financiën/materiaal

Aan de middelen en media waarmee je de doelgroep wil bereiken kunnen kosten verbonden zijn. Hier moet je je vooraf van bewust zijn door er rekening mee te houden.

Monitoring

Door tussentijdse meetpunten in te stellen, kun je kijken of de activiteiten voldoende resultaat opleveren. Feedback en reflectie tijdens het project is belangrijk om groepsgenoten en andere derden op scherp te zetten.

Evaluatie

Aan het einde van het project is een evaluatie noodzakelijk om te bepalen of de doelstelling is behaald. Daarnaast heb je voor een volgende keer de goede en minder goede punten op een rijtje. Hier kan je rekening mee houden in de toekomst.

Praktisch advies

Burendag organiseren

Vanuit de krachtenveldanalyse zijn vele stakeholders naar voren gekomen. In de toekomst kan er vanuit de interne organisatie steeds meer contact gelegd worden met de omliggende omgeving en netwerken. Dit kan bijvoorbeeld door een burendag te organiseren waarbij de buurt de gelegenheid krijgt hun wensen op tafel te leggen. Dit vereist een goede voorbereiding,

denk aan het flyeren in de directe omgeving.

Een andere manier om de interesse van burens op te wekken is een groot informatiepaneel nabij de school te plaatsen met informatie over het Proefpark 'Morgen is Groen'. Het park zal op en duur openbaar worden gesteld en hiervan zullen de buurtbewoners op de hoogte moeten worden gebracht, een informatieavond voor buurtbewoners zal hier de perfecte gelegenheid voor zijn. Burens kun je bijvoorbeeld trekken door iets te organiseren waar vaak mensen op af komen, bijvoorbeeld een spel waarbij mensen hun wensen kunnen opschrijven of een hapje en drankje tijdens de informatieavond.

Betrekken van bedrijven

Om in de toekomst Proefpark 'Morgen is Groen' succesvol te maken, dienen er ook bedrijven aan mee te participeren. Vanuit het bedrijfsleven krijgt de tuin ook een nieuwe identiteit, namelijk openbare reclame. Bedrijven kunnen hun proefopstellingen tonen waardoor tevens de educatieve kant van de voortuin versterkt gaat worden. Deze educatieve kant is belangrijk om in het lesprogramma op te nemen. Verder kunnen bedrijven meewerken aan het sponsoren van verschillende objecten of veranderingen in de voortuin. Het proefpark wordt in de toekomst openbaar toegankelijk, waardoor er toeristen, buurtbewoners en hondenuitlaters gebruik kunnen maken van dit gebied. De bedrijven krijgen hierdoor naamsbekendheid.

Verenigingen

Verschillende verenigingen zullen baat hebben bij de vernieuwende voortuin. Denk bijvoorbeeld aan sportverenigingen. Dit proefpark kan dienen als trainingsplek voor sporters. Ook zullen hardlopers genieten van het mooie vernieuwde proefpark die er komen gaat. Een ander voorbeeld van verenigingen die je er bij kunt betrekken zijn verenigingen die zich bezig houden met kunst en cultuur. AOC-Oost beschikt over de opleiding Bloem & Design die mooie objecten kunnen realiseren die in de voortuin geplaatst kunnen worden. Dit zal vele mensen trekken naar het projectgebied.

Scholen

Niet alleen bedrijven, verenigingen en burens zullen belang hebben bij dit project. Ook voor andere scholen zal dit Proefpark als voorbeeld gebruikt kunnen worden om te laten zien hoe je op verschillende manieren en met verschillende stakeholders een voortuin nieuw leven in kunt blazen. Een voorbeeld voor een samenwerkingsverband met andere scholen is het 'patatjeoorlog' project. Dit project houdt in dat leerlingen aardappels zullen verbouwen en deze als patat zullen verkopen. Aangezien de scholen wat verder weg liggen zal het een juiste oplossing zijn om schoolreisjes hiervoor te organiseren met leerlingen die op bezoek komen om de voortuin te bezichtigen.

■ BIJLAGEN

BIJLAGE 1 | PLACEMAKING PRINCIPLE

Samenvatting Training manual for placemakers
Hylke Pander
T252
Studentnr: 900609004
Majorspecifiek Management en Buitenruimte 2010/2011

De term Placemaking is bedacht door de Amerikaanse organisatie Project for Public Spaces (PPS) en is in 1975 het leven in geroepen. Deze manier van toezichting is gebaseerd op de vooronderstelling dat de succesvolle openbare ruimtes levendig, veilig en onderscheidende plaatsen zijn, en die functioneel voor de mensen zijn die ze gebruiken.

Voordelen van deze manier van werken zijn het delen van de beste oefening en opdoeken, communicatieve en economische ontwikkeling, het overbruggen van verschillende culturen en sociale groepen en het versterken van de participatie en het wederzijdse begrip.

"Placemaking" is een veelzijdige benadering van planning, ontwerp en management van een openbare ruimte. Dit kan door simpelweg je te verdiepen in de personen die de publieke ruimte gebruiken door naar ze te luisteren en dingen te vragen. Hierdoor worden er steeds meer dingen ontdekt over hun behoeften en aspiraties met het gebied. Aan de hand van deze informatie kan er een visie geschreven worden en deze wordt omgezet tot de uitvoeringsstrategie, die meteen zijn vruchten afwerpt, omdat deze strategie op kleine schaal begint. Door kleine uitvoerbare veranderingen toe te passen profiteren zowel het gebied als de mensen van deze veranderingen.

De PPS heeft voor deze manier van werken 11 basisprincipes opgesteld voor de ontwikkeling van openbare ruimtes. Deze principes leiden tot een stappenplan die later wordt uitgelgd.

1. **De gemeenschap is de baas;** De mensen die gebruikmaken van het gebied, evenals de mensen die er wonen en werken, weten als geen ander de goede en slechte punten van het gebied. Zij kennen de gewenste plekken en vooral waarom, de plekken waar comfort en rust is en welke verbetering het gebied kan hebben in hun ogen. Ze bieden perspectief en waardevolle inzichten in hoe een gebied functioneert en bieden een uniek begrip van de kwesties die van belang zijn. Echter worden deze mensen niet toegelaten tot alles wat te maken heeft met het plannen, ontwerpen, renovatie of verbeteren van een openbare ruimte.
2. **Je creëert een plek, geen ontwerp;** Ontwerpen is een belangrijke factor voor het maken van een ruimte, maar het is niet de enige factor. Het verschaffen van toegang en het creëren van actieve toepassingen, economische kansen en programmeren, zijn vaak belangrijker voor het succes dan alleen maar het ontwerp. Alleen worden deze overwegingen niet meegenomen vanaf het begin van de ontwikkeling en het ontwerp van een ruimte.
3. **Je kunt het niet alleen;** Een goede publieke ruimte heeft meer onderzoek en expertise nodig, dan een individueel persoon of organisatie kan bieden. Partners kunnen hun bijdrage leveren door middel van innovatieve ideeën, financiële steun of het samenwerken bij het organiseren van activiteiten van grote schaal die niet alleen te organiseren zijn. Ook zorgt het voor het verbreden van de burgerlijke ruimte door middel van het coördineren van de schemata van het programmeren en het verbeteren van het project. Tot slot kan een goede en sterke samenwerking tegenover politieke steun en waardering.
4. **Ze zeggen altijd: "Het gaat je niet lukken";** Ambtenaren zijn vaak niet geneigd de samenwerking te zoeken. Wanneer het idee hun boven de pet gaat, zullen ze gauw zeggen: "Het gaat je niet lukken". Hiermee willen ze aangeven dat ze nog nooit zoiets hebben uitgevoerd. Door druk uit te oefenen, kunnen de ambtenaren overstag gaan.
5. **Je kunt een hoop zien door alleen al te observeren;** Wanneer mensen observeren, zien ze hoe een gebied gebruikt wordt, in plaats van dat ze denken te weten hoe het gebied gebruikt wordt. Observaties bieden een schat aan informatie over het daadwerkelijke gebruik van het gebied. Bijvoorbeeld een prullenbak gebruiken als een plek om op te zitten. Dit soort acties zijn duidelijk aan te zien. Dit wordt alleen verward voor de ontwerpers.
6. **Ontwikkel een visie;** Een visie van een openbare ruimte moet de activiteiten en het gebruik van het gebied omvatten, maar ook het karakter en de betekenis van de plek voor de gemeenschap. Een visie moet gevormd worden door de mensen waar het omgaat, niet door ontwerpers of overheidsinstellingen.
7. **Vorm ondersteunt de functie;** In de meeste gevallen wordt het pas duidelijk hoe een ruimte gebruikt wordt, als het is gebouwd. In het achterhoofd houdend dat een ontwerp goedkoop kan zijn, leidt

1

Samenvatting Training manual for placemakers
Hylke Pander
T252
Studentnr: 900609004
Majorspecifiek Management en Buitenruimte 2010/2011

sierlijke monumenten en uitgebreide landschapsonwerpen, die graag gezien worden door de professionals minder tot een succes dan een flexibel plan wat mogelijkheid biedt tot meerdere activiteiten en functies, ook al is dit een stuk duurder. Goedkope mogelijkheden verdwijnen meestal in de ruimte zelf, omdat er niet is nagedacht aan het gebruik, bij het begin van het proces.

8. **Driehoeksmeting/Triangulatie;** Het doel is om een ruimte te ontwikkelen die een variatie aan activiteiten herbergt, die elkaar ondersteunen en elkaar in standhouden. Het komt er op neer dat triangulatie betrekking heeft tot het lokaliseren van elementen op een dusdanige manier dat de activiteit wordt gestimuleerd aan de hand van de omgeving.
9. **Begin met de petunia's;** Veel grote plannen lopen vast, omdat ze te groot zijn. Houd het simpel. Begin met het planten van planten. Dit is niet alleen om te experimenteren, maar ook om de betrokken bewoners te laten zien dat er naar hun geluisterd wordt en dat verandering plaats vindt. Ook toon je aan dat het werk niet 's nachts gebeurt en dat niet alle vragen zijn beantwoordt die in het begin zijn gesteld. Zo blijf je flexibel en kan dit alleen maar beter worden op de lange duur.
10. **Geld is niet de kwestie;** Te vaak is een gebrek aan geld de reden om een project niet te doen. Veel geld is ook niet goed. Dit is niet bevorderlijk voor de vindingrijkheid, creativiteit en volharding van het maken van een ruimte. Als geld een probleemkwestie is, dan is er iets mis met het concept. Er wordt dan niet goed gebruik gemaakt van de fondsen. Fondsen voor openbare ruimtes zijn schaars, maar door bij de lokale partners te benadrukken hoeveel waarde de openbare ruimte heeft voor hen en de bewoners, speelt geld al gauw geen rol meer.
11. **Je bent nooit klaar;** Tachtig procent van het succes van een project is het management. Dit komt omdat openbare ruimtes altijd in beweging zijn. Er treden dagelijks, wekelijks en zelfs seizoensgebonden veranderingen op. Hiervoor moet accuraat gereageerd worden en effectief gemanaged. Door een goede managementstructuur neer te zetten, verbeter je deze accuraatheid.

Stappenplan

Stap 1: Kies een locatie

Om een goede locatie te vinden voor een openbare ruimte, moet je jezelf vragen voorleggen, zodat je met een frisse blik het onderzoek naar de geschikte locatie begint. De vragen worden bepaald door de ideeën die met het gebied kunnen en vooral die zouden moeten kunnen. Vragen als: "Zijn er lege of ongebruikte gebieden binnen de locatie?" of "Heb je nagedacht over mogelijke stedelijke ontwikkelingen in de omgeving van je locatie, aanleggen van wegen, gebouwen of faciliteiten, en wil je graag meewerken als een actieve partner in deze ontwikkelingen?" helpen hierbij. Met deze manier van werken komen de werkelijke problemen naar boven en maakt het mogelijk om samen met de partners een brede variatie aan ideeën los te laten op het gebied, zodat er een passende oplossing wordt gevonden.

Stap 2: Identificeer de belangrijkste personen binnen je project

Een project is vaak op initiatief van belanghebbende personen. Dit zijn mensen die er wonen, werken en spelen in de gekozen locatie; mensen die worden beïnvloed door het gebied en potentiële partners die meehelpten met de verbetering. De eerste stap voor dit proces is in de groep belanghebbenden de juiste personen te kiezen.

Lokale overheidsambtenaren

De lokale overheidsinstellingen zijn vaak essentieel voor het project, zeker als ze zelf de voorstudie hebben uitgevoerd. Het is goed als je de lokale overheid hebt als partner, deze zorgen voor goede ondersteuning en participatie binnen het project en bieden belangrijke informatie over de geschiedenis, de huidige situatie en omliggende bouwplannen en andere overheidsinformatie van het gekozen gebied.

Een plan kan niet worden uitgevoerd als je niet de stem van de burgemeester hebt. Deze moet ingelicht worden, ook al hebben ze er verder niks mee te maken. Burgermeesters laten vaak een groot enthousiasme zien en zijn een goede steun voor het project, ook al is het voor politieke steun bij de bevolking.

Gemeenschappelijke organisaties en Ngo's

2

Deze organisaties focussen zich op economische ontwikkeling, jeugd en andere aspecten van het gebied (toerisme, kunst en cultuur, omgeving etc.) Samenwerking met deze groepen kan leiden tot het vinden van goede contacten en kan de workshops en presentaties promoten binnen hun netwerk. Ook kunnen ze allerlei bijzaken regelen als vergaderruimtes en bronnen voor uitvoering.

Lokale gemeenschappelijke groepen

Deze groepen bestaan uit bijvoorbeeld gehandicaptenorganisaties, verschillende religieuze instanties, ouderraden en andere groepen die niet vallen onder de NGO. (Niet-gouvernementele organisatie)

Individuele Experts

Professionals als architecten, historici, kunstenaars en andere experts zijn van cruciaal belang bij de planning en uitvoering en zouden bij het begin betrokken bij het proces moet zijn. Ze kunnen helpen met ontwerpen en technische expertise en tekeningen. Studenten kunnen met hun creatieve ideeën ook een bijdrage leveren

Buurtgroepen

Deze groepen kunnen een centraal punt zijn voor contact met de burgers. Ze kunnen zorgen aanspreekpunt voor de burgers en het uitdelen van uitnodigingen van inspraakavonden. Ook kunnen ze de presentaties en workshops zelf organiseren en lokale competities om de buurt een verbetering door te laten maken.

Stap 3: Toetsing van de openbare ruimte

Om een goed placemaking project te beginnen, kun je een toetsing loslaten op de gekozen locatie. Met deze toetsing ga je het gebied door een andere bril bekijken en ga je jezelf vragen stellen die je dan zelf beantwoord door te kijken. Zo kun je problemen oplossen die de locatie heeft.

Hierbij helpen foto's en video-beelden heel erg goed, samen met beschikbare kaarten en plannen. Door deze beelden krijg je een bepaald beeld van het gebied en wanneer je er dan zelf doorheen loopt, herken je dingen en merk je ook dat er dingen ontbreken.

Om een goede toetsing uit te voeren moet je bepaalde basis criteria handhaven. Deze criteria zijn toegang, comfort en uitstraling, gebruiken en activiteiten en gezelligheid. Deze criteria zijn de ingrediënten die nodig zijn om van een verpauperd gebied naar enkele mensen aantrekkelijk gebied. Als je aan mensen vraagt wat ze van een gebied vinden, wordt hun mening gebaseerd op deze 4 aspecten. Een gebied wordt bereikbaar wanneer het simpel en vooral zichtbaar bereikbaar is. Een duidelijk zebrapad voor de ingang en de mensen weten dat ze via die kant naar binnen kunnen. Maar ook openbaar vervoer speelt een belangrijke rol bij het toegankelijk maken van een gebied.

Comfort en uitstraling geven voor mensen, vooral vrouwen, de doorslag of ze een gebied gaan gebruiken. Is er genoeg plek om te zitten of zijn er schaduwrijke plekkjes te vinden. Dit soort punten stellen mensen als eis. De mogelijkheden in gebruik en activiteiten geeft mensen de reden om naar het gebied te komen of weer terug te komen. Succesvolle openbare ruimtes staan bekend om hun variatie aan gebruik en activiteiten, als een markt, een sportdag of een expositie. Als het gebied niet gebruikt wordt, dan geeft dat meestal aan dat er iets niet goed is.

Een gebied wordt gezellig als het uitnodigend is. Deze gezelligheid kan een beslissende factor zijn of een gebied succesvol wordt of niet. Wanneer mensen hun vrienden ontmoeten, collega's of gewoon vreemde mensen en ze raken aan de praat, dan krijgen ze een sterkere band binnen de gemeenschap en daarbij stimuleert een gebied enorm. Een plekje om je thuis te voelen

Stap 4: Data werven

Er zijn verschillende manieren om te observeren en zo informatie te krijgen over het gebied en ieder gebied heeft een andere manier van observeren nodig. Je kunt gaan tellen, je kunt een gebruikerskaart maken, een interview of vragenlijst afnemen, volgen en sporen van gebruik.

Gebruikerskaart

Bij een gebruikerskaart ga je kijken hoe het gebied gebruikt wordt en dit geef je later weer in een kaart. Dit is erg goed om te kijken of bepaalde activiteiten in de smaak vallen in het gebied of juist buiten de

boot vallen. Bijvoorbeeld dat een picknickplek naast het speelplein heel goed gebruikt wordt, maar die aan de andere kant juist niet.

Om het juist in kaart te brengen is het belangrijk dat je systematisch observeert. Verschillende momentopnames in de week, zodat alle activiteiten in kaart kunnen worden gebracht. Een gebruikerskaart bestaat uit een kaart en een tabel met daarin geturfd alle informatie. Wanneer dit allemaal is verwerkt komt het analyseren van het gebied en vervolgens de conclusies die je kunt trekken. Resultaat is zijn dat je het gebied anders gaat indelen, zodat er gebruik nog beter kan worden toegepast.

Tellen

Tellen wordt gebruikt als je wilt weten of een bepaald fietspad goed gebruikt wordt, hoeveel mensen er door de hoofdingang gaan of hoeveel vrouwen er gebruik maken van het gebied. Het is belangrijk bij het tellen dat je het vanaf 1 bepaald punt doet. Ook moet je jezelf afvragen waar je achter wilt komen. Hierop pas je de frequentie van het tellen aan en de telperiodes. Ook dit hangt weer van verschillende tijdstippen af. Eenmaal geteld, kun je de data in tabellen en grafieken zetten om zo een duidelijk overzicht te krijgen van je telling. Hieruit kun je concluderen of het fietspad wel of niet goed in trek is en dan kun je je gaan afvragen wat je dan moet veranderen. Echter, tellen is op zichzelf niet sterk, maar in combinatie met meerdere analyses kan het heel belangrijk worden.

Volgen

Met het volgen loop je gewoonweg achter de bezoekers aan en kijk je waar ze gebruikt van maken of waar ze heen gaan. Deze observatie kan heel goed zijn als je een routekaart wilt maken, zodat je weet hoe mensen lopen en waarvoor de paden gebruikt worden. Volgen kan op 2 manieren. De eerste manier is dat je een punt kiest waar je goed overzicht hebt op het door jou te volgen gebied. Bijvoorbeeld, hoeveel mensen gebruiken de hoofdingang en waar gaan ze daarna heen. De tweede manier is dat je de mensen volgt. Dit is handig wanneer je geen punt kan vinden, waaruit je kunt gaan observeren over hoe mensen het gebied benaderen en verder doorlopen.

Als conclusie van deze manier van observeren kun je nieuwe paden aanleggen, verbeteren of weghalen. Zo maakt het de route van het gebied een stuk duidelijker.

Sporen van gebruik

Sporen meten is kijken hoe het gebied gebruikt wordt aan het afval wat er achter gelaten wordt. Als een mens een gebied gebruikt, laat het sporen van gebruik achter. Dit kan fysiek (bierblikjes, boterhamzakjes of plastic flesjes) maar ook slijtplekken in het gebied (vertrapt gras, voetafdrukken en ligplekken). Deze techniek wordt gebruikt om te begrijpen van hoe bepaalde plekken in gebruik worden genomen. Dit is zeer bruikbaar voor het stellen van hypothesen over het gebied. Deze informatie kan ook gebruik worden voor het oplossen van problemen. Door bijvoorbeeld meer prullenbakken neer te zetten om zwerfvuil te voorkomen. De manier van gebruik van deze techniek moet sporadisch en kun je noteren en verwerken in een kaart. Het tijdsbestek maakt niet uit, hangt er waarvoor je het wilt gebruiken.

Interviews en vragenlijsten

Met interviews en vragenlijst kun je achter een hele hoop komen. Motivatie, gedrag en opvattingen die je niet kunt achterhalen door te observeren. Er zijn verschillende methodes voor verschillende resultaten.

De eerste manier is een informeel interview houden. Een informeel interview is gewoon een gesprek aangaan met de mensen. Dit wordt gebruikt om erachter te komen wat mensen waarnemen of hoe ze het gebied gebruiken. Aantekeningen maken bij de techniek is wel verstandig, zodat je later kunt verwerken. De tweede manier is een voorbereid interview. Deze is meer gestructureerd en krijg je antwoorden op vragen die je juist wilt hebben. Ook kun je dieper op antwoorden van mensen ingaan, door flexibel te zijn en door te vragen. De derde manier is de vragenlijst. Deze vragenlijst moet goed geschreven zijn, duidelijk, geen spelwoorden en moeten niet gewijzigd worden. Door meerkeuzevragen te gebruiken, krijg je een goed en snel overzicht wat mensen van het gebied vinden. Dit is voor het verwerken van gegevens erg handig. Maar door wat open vragen er doorheen te stellen, geef je de mensen de kans om hun ideeën te geven. Hun beeld van het gebied wordt dan naar voren gebracht en kan de meerkeuze vragen ondersteunen. De ideeën die bij de open

vragen naar voren komen, kunnen dan weer gebruikt worden bij het bedenken van een nieuwe openbare ruimte.

Bij deze interviews en vragenlijsten komen drie categorieën vragen: Over het gebruik, over de mening, gedrag en problemen en suggesties over het gebied. Ook is het vaak handig om een hand-out te geven aan de mensen waar je vragen aanstelt, zodat ze meekunnen lezen, mochten ze je niet helemaal begrijpen.

De manier van interviewen hangt af van wat voor type locatie het is, hoeveel gebruikers en activiteiten er zijn, het aantal interviews wat afgenomen moet worden en de lengte van de vragenlijst.

Het doel van het interviewen is niet zoveel mogelijk mensen te interviewen, maar om zoveel mogelijk verschillende mensen te hebben. Dit aan de hand van bijvoorbeeld type gebruikers als de jogger of vroege vogels die om half 7 al gebruik maken van de locatie

Stap 5: Voorbereiding voor de evaluatie voor het gebied

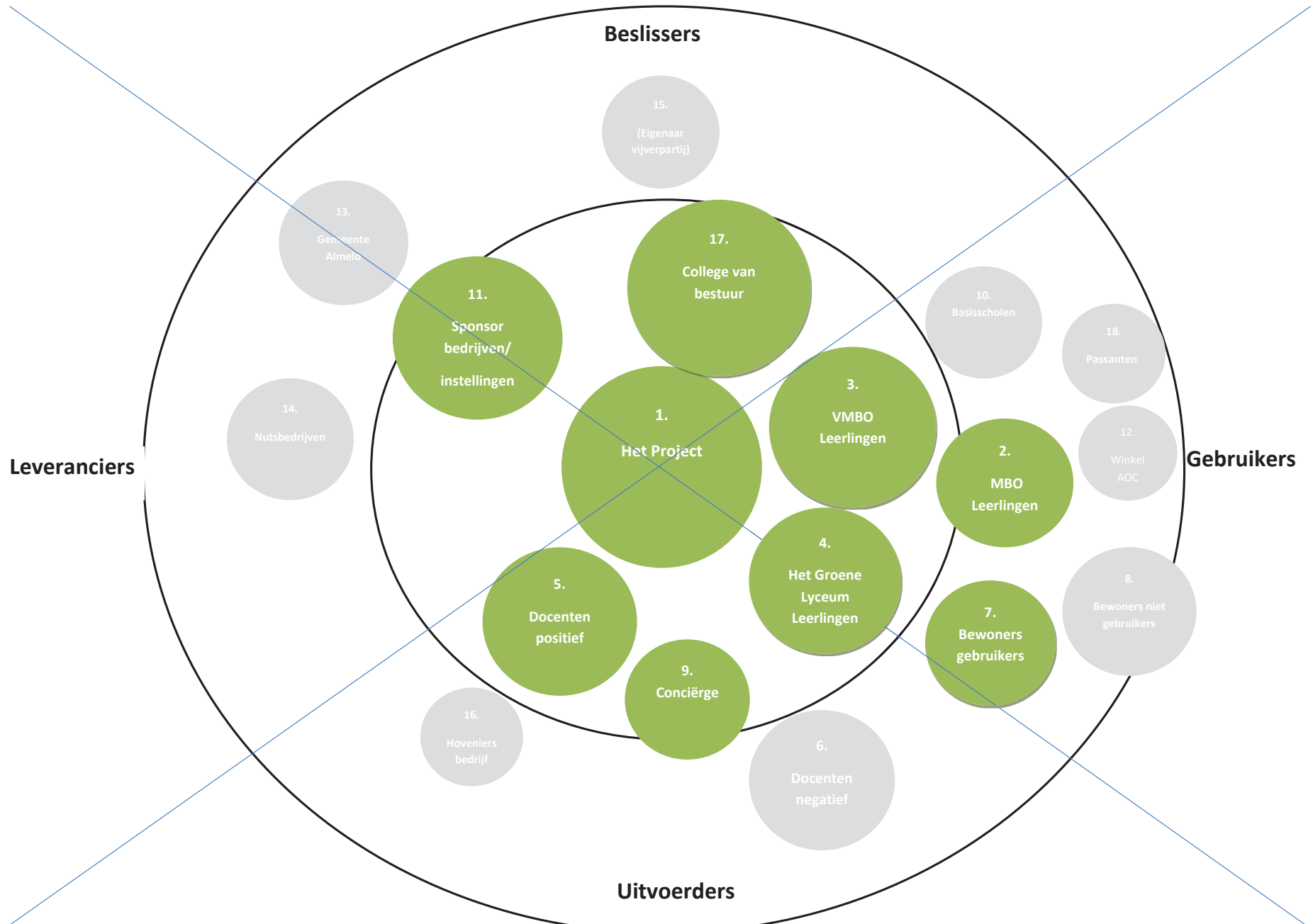
Evaluatie workshops of inspraakavonden maken de observatie helemaal compleet. Belanghebbende noemen de goede en slechte punten van het gebied op en ontketenen een creatief proces over het transformeren van een verpauperd gebied in een geweldige openbaar gebied. Iedereen kan een gebiedsevaluatie uitvoeren en het brengt groepen bij elkaar. Mensen leren elkaar kennen en ze hebben allemaal wat gemeen. Daarmee wordt de band sterker en kunnen ze je helpen bij het verdere proces, omdat ze het gevoel krijgen dat het 'hun' gebied wordt.

Het is erg belangrijk dat de workshops met de lokale gemeenschappen worden georganiseerd. Dit zorgt ervoor dat van iedere gemeenschap mensen aanwezig zijn, zodat alle belanghebbenden iets te zeggen hebben binnen het idee. De kracht van deze manier van werken is, dat iedere groep dezelfde inspraak heeft en gelijk is aan elkaar. Het is gebied voor iedereen, dus iedereen heeft zijn eigen ideeën erbij.

Er zijn een paar basis principes die nodig zijn voor het voorbereiden van een workshop.

- Kies de grootte van je workshop gebied. Gebieden zijn over het algemeen niet groter dan een stadsblok en worden verdeeld in kleine sub gebieden. Bijvoorbeeld centrale punten als een fontein of een standbeeld.
- Reserveer een vergaderruimte. Dit moet op een dergelijk centraal mogelijk punt liggen, want het moet voor iedereen eenvoudig bereikbaar zijn. Als mensen met het openbaar vervoer moeten komen, wordt het een stuk minder aantrekkelijker om langs te komen. Zorg ook bij het reserveren van een vergaderruimte dat er genoeg stoelen en tafels zijn om aan te werken en dat verder alles technisch in orde is met presentaties.
- Plan de datum, lengte en de agenda. Dit moet je afstemmen op de interesse in de inspraakavond en wat voor soort workshop er gehouden gaat worden. Ook moet je gaan kijken naar de belanghebbenden. Zijn het vooral werkende mensen, dan kan een doordeweekse avond perspectief bieden voor een workshop. Aan de hand hiervan moet je de agenda samenstellen, om te zorgen dat het allemaal niet te lang duurt en dat de mensen er bij blijven.
- Mensen selecteren en uitnodigen. Nodig altijd meer mensen uit, dan je eigenlijk verwacht, zodat de opkomst niet erg tegenvalt als er op het laatst nog mensen afzeggen. Ook moet er een mix zijn van verschillende groepen mensen, tenzij het om een selecte groep gaat. Het meest gangbare is tussen de 20 en 200 mensen. Hoe groter de groep, hoe langer het allemaal gaat duren, want iedereen heeft iets te zeggen of gaat in discussie.
- Zorg voor de benodigde spullen, als namers, catering, pennen en papier, zodat de mensen niks te kort komen.

BIJLAGE 2 | PLAN VAN AANPAK

BIJLAGE 4 | DRAAIBOEKEN

Draaiboek interactieve sessie

Datum	Tijd	Taak	Vorbereiding	Uitvoering	Benodigdheden
25-11-14	08:30	Posters printen - 2x A0	VHL studenten	VHL studenten	
		Printen 45 A3 wolkjespapier	VHL studenten	Jenita Hulst	
	09:30	Tijdschriften groene sector	VHL studenten	VHL studenten	
		Tijdschriften algemeen	Jenita Hulst	Jenita Hulst	
		Ophangwand regelen	VHL Studenten	Jenita Hulst	
		Vier foto's printen van voortuin (A4tjes)	VHL studenten	VHL studenten	
01-12-14	08:20	VHL Studenten aanwezig AOC	Afspreken Jenita Hulst		
	08:35	Lokaal indelen	VHL studenten	Sjoerd, Marije, Jenita Hulst	<ul style="list-style-type: none"> - 16 Tafels - 16 Stoelen - Wolkjespapier - 16 zwarte stiften/pen- nen - 15 blauwe stiften - 15 rode stiften - 15 gele stiften - Groene stickers
	08:35	Afspreken Ruud	VHL studenten	Pleun, Doetje	

	09:00	Bijeenkomen lokaal		VHL Studenten Jenita Hulst Ruud	
SESSIE 1					
	09.20	Verwelkomen &toelichting ppoint		Marije / Jenita Hulst	Beamer/Powerpoint Inspiratieposters
	09:35	Presentatie lespaviljoen	Ruud	Ruud	- Beamer - Computer met Microsoft Powerpoint
	09.40	Uitleg Mindmap	VHL Studenten	Pleun, Doetje	
	09.40	Uitleg Collage	VHL Studenten	Sjoerd, Marije	
	09.45	Start mindmap		Leerlingen Groene Lyceum	
	09.45	Start Collage		Leerlingen Groene Lyceum	
	10.10	Afsluiten + Pauze		Sjoerd	
SESSIE 2					
	11:20	Verwelkomen &toelichting ppoint		Marije / Jenita Hulst	Powerpoint Inspiratieposters
	11:35	Presentatie	Ruud	Ruud	- Beamer - Computer met Microsoft Powerpoint
	11:40	Uitleg Mindmap	VHL Studenten	Doetje	
	11:40	Uitleg Collage	VHL Studenten	Marije	
	11:45	Start mindmap		Leerlingen Groene Lyceum	

	11:45	Start Collage		Leerlingen Groene Lyceum	
	12:10	Afsluiten + Pauze		Sjoerd	
	12:30	Opruimen lokaal		VHL Studenten	<ul style="list-style-type: none"> - Bezem - Prullenbak - Stoffer en blik
	13:00	Uitzoeken 2 x 5 beste collages/mindmaps		VHL Studenten	
	15:00	Ophangen collages/mindmaps	Jenita Hulst	VHL Studenten	<ul style="list-style-type: none"> - Lege wand - Plakmateriaal

De 3 klassen (Groene lyceum klas 4,5,6) worden verdeeld over 2 sessies. Bij beide sessies worden de klassen in tweeën gesplitst. De ene helft maakt een mindmap, de andere helft een collage. Er is onvoldoende tijd om de klas beide opdrachten te laten doen.

De beste 5 collages en de beste 5 mindmaps van alle resultaten worden uitgekozen op basis van of het uitvoerbaar is, origineel en de frequentie dat het idee voorkomt.

Draaiboek 'Vogelhuisjes ophangen'

Datum: 5 januari '15

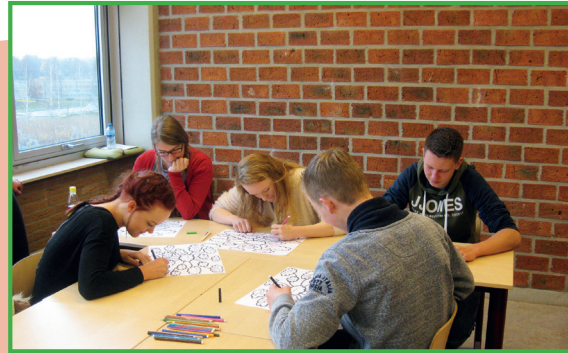
Locatie: AOC-OOST Almelo

Aanwezigen: Leerlingen van techniek, Leon Oude Wesselink, 10 Leerlingen Groene lyceum, Jenita Hulst, Dagmar Essing, André Hoeben, Journalist van de regionale krant, Studenten VHL (Pleun, Marije, Sjoerd, Doetje)

<i>Datum</i>	<i>Tijd</i>	<i>Taak</i>	<i>Vorbereiding</i>	<i>Uitvoering</i>	<i>Benodigheden</i>
19-12-'14	n.v.t.	Boomstammen de grond in	Studenten VHL en Edwin Vos	Edwin Vos en MBO leerlingen	Boomstammen en materieel om in te graven
19-12-'14	n.v.t.	Vogelhuisjes maken + oppimpen	Studenten VHL en Leon Oude Wesselink	Leon Oude Wesselink en leerlingen Techniek	Hout, gereedschap, verf etc.
voor 05-01-'15	n.v.t.	Regelen regionale krant (Journalist)	Studenten VHL en Chantal Bos	Chantal Bos	
05-01-'15	14:15-15:20	Inroosteren 10 winnaars collages en mindmaps voor vrijstelling 7e uur	Studenten VHL en Jenita Hulst	Jenita Hulst	
05-01-'15	13.00	Aanwezig op AOC	Studenten VHL	Studenten VHL	
05-01-'15	13.00	Gereedschap regelen om vogelhuisjes op te hangen	Leon Oude Wesselink	Leon Oude Wesselink	3 boormachines en schroeven
05-01-'15	14.15	Leerlingen techniek en Leon Oude Wesselink aanwezig in de voortuin	Studenten VHL	Leerlingen techniek en Leon Oude Wesselink	De gemaakte vogelhuisjes
05-01-'15	14.15	Leerlingen Groene lyceum, Jenita Hulst aanwezig in de voortuin	Studenten VHL	Leerlingen Groen lyceum en Jenita Hulst	
05-01-'15	14.15	Dagmar Essing, André Hoeben, Journalist, Studenten VHL naar de voortuin			
05-01-'15	14.15-14.30	Speech André Hoeben	André Hoeben	André Hoeben	
05-01-'15	14.30-14.45	Leerlingen techniek en Leon Oude Wesselink hangen vogelhuisjes op	Leerlingen techniek en Leon Oude Wesselink	Leerlingen techniek	Vogelhuisjes, gereedschap
05-01-'15	14.45-14.50	Eindwoord door studenten VHL	Pleun Hak	Pleun Hak	

BIJLAGE 5 | POSTER INTERACTIEVE SESSIE

PROJECT 'MORGEN IS GROEN!' INTERACTIEVE SESSIE

[...met leerlingen van het Groene Lyceum.]

...andere leerlingen kregen de mogelijkheid om hun ideeën zichtbaar te maken door een collage te maken van uit tijdschrift geknipte afbeeldingen...

...sommige leerlingen bedachten met behulp van een mindmap originele en unieke ideeën voor een innovatieve invulling van de voortuin...

DE VOORTUIN

De interactieve sessie was gericht op het verzamelen van ideeën voor de taxusvakken in de voortuin van de school. De taxusvakken staan leeg en de school staat open voor vernieuwingen. Het is het mooiste wanneer leerlingen met originele, haalbare en vernieuwende ideeën komen die voor zowel de buurt als de school van belang kunnen zijn!

1-12-2014

...leerlingen konden ideeën opdoen door te kijken naar onze gemaakte inspiratieposters...

...opdrachtgever A. Hoeben nam ook een kijkje bij de interactieve sessie...

..We kijken terug op een uitstekende interactieve sessie. We zijn de docenten, in het bijzonder Jenita Hulst en Edwin Vos dankbaar voor de prettige samenwerking tussen ons, studenten van het Van Hall Larenstein Velp, en leerlingen van het AOC-Oost Almelo..

Doetje de Jong, Sjoerd Willemsen, Marije Schepers & Pleun Hak

Proefpark AOC Almelo moet vogels en toeristen trekken

Gepubliceerd op 06 januari 2015; Laatste update 06 januari, 08:54;

Beschrijving

De AOC-leerlingen Jolijn Remmink (links) en Bridget Reinders plaatsen een van de vogelhuisjes bij hun school.

Fotograaf

Rikkers Harink

Het ontwerp voor het proefpark is gemaakt door studenten van de 'groene' Hogeschool Van Hall Larenstein. Het vogelhuisjesbos is het eerste concrete resultaat daarvan. Hoebein: „We willen graag voorop gaan in de vergroening. De groene sector is booming. De expertise van Nederland gaat de hele wereld over. Laten we daar trots op zijn.”

Toeristen

Bij de ontwikkeling van de proeftuin werken vmbo, mbo en hoger onderwijs samen. Uniek volgens Hoebein, die hoopt dat de proeftuin ook tot een toeristische trekpleister uitgroeit. „Net als vroeger, toen het AOC nog in Zenderen gevestigd was.”

© Tubantia, op dit artikel rust copyright.

ALMELO - Een groep leerlingen van het Agrarisch Onderwijs Centrum (AOC) heeft gisteren een begin gemaakt met de aanleg van het proefpark 'Morgen is Groen' in de voortuin van de school aan de Bornebroeksestraat. Onder het motto 'Vogels zijn vips' hingen ze meerdere vogelhuisjes op, in de hoop dat daar in het voorjaar vogels van divers pluimage gaan nestelen.

Proefpark

De in vrolijke kleuren uitgevoerde vogelhuisjes zijn door leerlingen gemaakt van afvalhout. En dat past precies bij het duurzame karakter dat het proefpark bij het AOC moet krijgen. Het is de bedoeling dat de school er samen met het bedrijfsleven en/of overheden activiteiten gaat ontloochen die te maken hebben met duurzaamheid. „We willen graag voorop gaan in de vergroening. Onze maatschappij wordt steeds groener. Er komt steeds meer aandacht voor milieu, voor duurzaamheid en voor bewuster leven. Dat kunnen we in het proefpark ook aan de buitenwacht laten zien”, vertelt AOC-directeur André Hoebein.

Windmolens

Als voorbeeld van een van de toekomstige activiteiten noemt hij de plaatsing van een windmolen in het proefpark. „Een vader van een van onze leerlingen heeft daar 'wel ideeën over', aldus Hoebein. Een ander door de leerlingen zelf aangedragen idee is het telen van groente en fruit die op school gebruikt kunnen worden. „Kweek en eet je eigen planten in de schoolkantine”, aldus Hoebein.

Onderwijsavriljoen

Verder wordt er dit jaar met duurzame materialen een onderwijsavriljoen in het proefpark gebouwd. Dat doen mbo-leerlingen van het AOC zelf: in het proefpark gebouwd. Dat doen mbo-leerlingen van het AOC zelf: concrete resultaat daarvan. Hoebein: „We willen graag voorop gaan in de vergroening. De groene sector is booming. De expertise van Nederland gaat de hele wereld over. Laten we daar trots op zijn.”

BIJLAGE 7 | INSPIRATIEPOSTERS

Inspiratieposter onderwijs

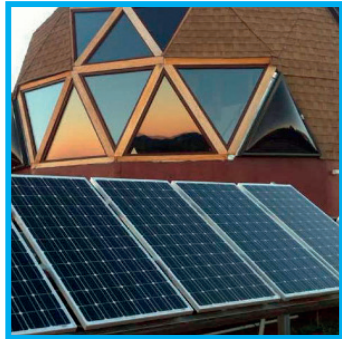

De voortuin

- Loonwerk
- Natuur en groene ruimte
- Veehouderij
- Bloem & Design
- Voeding

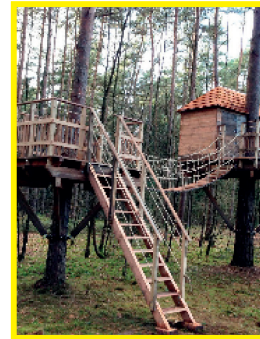

ZONNEPANELEN

WILGEN VLECHTEN

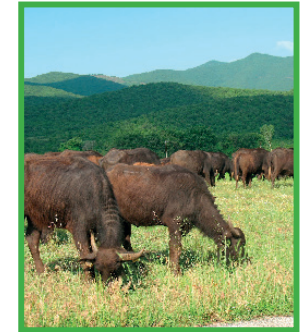
KLIMBOS

NATUURLIJKE ZWEMVIJVER

VORMEN SNOEIEN

WEIDE OF HOOILAND

De voortuin

ZELF GEMAakte VOGELHUISJES

GROEN OM TE ETEN

FRUIT

INSECTEN

WINKEL

BUNGALOWPARK

Ecologie

Recreatie

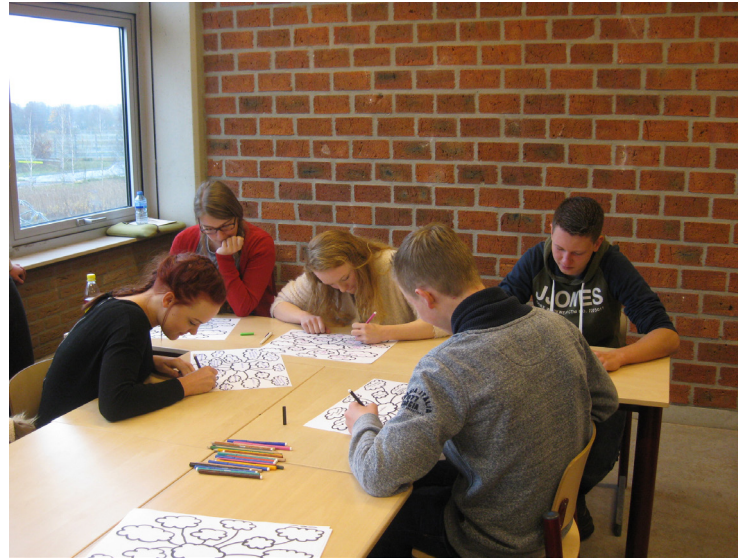
Eetbaar groen

Duurzaamheid

Schop in de grond' actie

Morgen is Groen!